

Cservenka Ferdinánd:

A SZLOVÁK GYORSCSOPORT ELSŐ HARCIBEVETÉSE A „BARBAROSSA” HADMŰVELETBEN: A WOJTKOWA KÖRNYÉKI HARCOK

ÖSSZEFOGLALÓ: *Ritka lehetőség magyar nyelven olvasni a Német Birodalom oldalán harcoló szlovák állam haderejének második világháborús tevékenységéről. Ez a második világháború kitörésének 100. évfordulójára készült, a magyar olvasók számára alapvetően új ismerteteket adó értekezés valamelyest pótolja ezt a hiányt. A tanulmány egy hadtörténelmi példán keresztül világít rá a koalíciós hadviselés viszonyaira, emellett szempontokat ad a magyar királyi Honvédség és a szlovák állam haderejének fegyverzeti összehasonlításához. Az elemzésben olvasható adatokból és az ismertetett körülményekből levonható következtetések jól hasznosíthatók a magyar katonai tisztképzés során.*

KULCSSZAVAK: Gyorscsoport, „Barbarossa” hadművelet, Rudolf Piffousek, szlovák katonai egységek

1941. június 22-én a német hadvezetés megindította a „Barbarossa” hadműveletet. Szlovákia a Szovjetunió elleni hadba lépésével csatlakozott a Németország által megszervezett „európai antibolszevista koalícióhoz”, amelyhez Finnország, Románia és Magyarország is tartozott. A nemzetvédelmi miniszter, Ferdinand Čatloš¹ tábornok ezért már június 22-én az 1. számú személyes parancsában utasítást adott egy rögtönzött gépkocsizó egység létrehozására. Ez az egység a Gyorscsoport nevet kapta. Még aznap délután a szlovák kormány megszakította diplomáciai kapcsolatait a Szovjetunióval, a szlovák haderő alakulatait pedig készültségbe helyezték. Čatloš tábornok a honvédelmi törvény 27. paragrafusának értelmében mozgósítást² rendelt el.³ A Gyorscsoportot alkotó egységeknek másnap, június 23-án a határhoz közeli Mezölaborc⁴ térségében kellett összpontosulniuk, noha ez a gépkocsizó egység az eperjesi parancsnokság alá tartozott. Čatloš tábornok célja az volt, hogy ez a szlovák alakulat minél hamarabb bevethető legyen, így Szlovákia előnyben legyen Magyarország esetleges Szovjetunió

¹ Ferdinand Čatloš (1895–1972) szlovák tábornok, nemzetvédelmi miniszter. 1939 márciusában a megalakult Szlovák Köztársaság nemzetvédelmi minisztere lett. 1939 áprilisában Čatloš vezérkari alezredest dandártábornokká, majd egy hónappal később első osztályú tábornokká nevezték ki. Már 1943 végén próbálkozott Szlovákia átállásával a Hitler-ellenes koalícióhoz, de nem kapott támogatást még a szovjetektől sem. A szlovák nemzeti felkelés és a német megszállás után Besztercebányára ment, ahol felajánlotta együttműködését a felkelőknek, ők azonban ezt nem fogadták el. 1944 októberében a Szovjetunióba szállították. 1947-ben a szovjetek kiadták őt a csehszlovák hatóságoknak. A Jozef Tiso elleni perben nyújtott segítsége miatt csupán 5 évre ítélték. 1948-ban szabadon engedték. Később hivatalnokként dolgozott. Tomáš Klubert: Slovenská armáda v druhej svetovej vojne slovom a obrazom. Bratislava, 2016, 42–43.

² A „rejtett” mozgósítás 1941. július 5-ig tartott, amely során 68 018 tartalékost hívtak be katonai szolgálatra. Ezek közül 56 858 fő tett eleget a behívóparancsnak, illetve volt alkalmas a katonai szolgálatra. A szlovák haderő létszáma ezáltal 90 533 főre nőtt. Klubert: i. m. 95.

³ František Cséfalvay et al.: Vojenské dejiny Slovenska V. (1939–1945). Bratislava, 2008, 78.

⁴ Medzilaborce (Szlovákia).

elleni hadba lépésével szemben, és ezzel elnyerje Németország szimpátiáját. Čatloš tábornok tervével egyetértett Jozef Tiso köztársasági elnök is. A keleti határ közelében összpontosuló Gyorscsoport alapját egy külön csoport⁵ adta, amelynek bázisa a 2. lovas felderítőosztály volt. A Gyorscsoport parancsnoka a németül kiválóan beszélő Rudolf Pilfousek⁶ vezérkari ezredes lett, aki korábban az eperjesi hadosztálykörzet parancsnoki tisztét töltötte be. Június 22-én Augustín Malár vezérkari ezredes Eperjesre érkezett, és átvette tőle a formálódó 2. hadosztály vezetését. Másnap, június 23-án Pilfousek 12 óra 45 perckor törzsével együtt elhagyta Eperjest, és négy órával később⁷ megérkezett Mezőlaborcra. A külön csoportot további egységekkel, egy harcokocsizászlóaljjal, valamint egy tüzérosztállyal erősítették meg, és létrehozták a Gyorscsoportot.⁸ A gépkocsizó gyalogzászlóalj 30, már teljesen megtelt gépkocsival rendelkezett, ezért Pilfousek még további 10 gépkocsit kért.⁹ Még aznap Jozef Tiso szlovák köztársasági elnök és Vojtech Tuka miniszterelnök kiáltványt adtak ki, amelyben közölték, hogy szlovák csapatok is csatlakoznak a támadó német haderőhöz; ugyanakkor az ellenséget konkrétan nem nevezték meg, ezzel Tiso kitért a Szovjetunió elleni egyenes hadüzenet elől.¹⁰

A szlovák haderő részvételének kérdése a Szovjetunió elleni háborúban már jóval korábban felmerült. 1941. április végén és május elején Čatloš nemzetvédelmi miniszter arra kérte a Szlovákiában tevékenykedő német katonai attasét, Heinrich Becker alezredest, hogy a kompetens német köröket értesítse arról: ha Magyarország részt vesz a Szovjetunió elleni háborúban, akkor a szlovák haderő is csatlakozni szeretne. Ekkor még a legfelsőbb német katonai vezetés természetesen nem számolt a szlovák fegyveres erők részvételével. Véleményük közvetlenül a támadás előtt változott meg.¹¹

Június 23-án Pilfousek vezérkari ezredes alakulatát Čatloš tábornok parancsa értelmében a Carl-Heinrich von Stülpnagel gyalogsági tábornok vezette 17. tábori hadsereg alá rendelték, amely a Gerd von Rundstedt tábornagy parancsnoksága alá tartozó német Dél Hadseregcsoport része volt. A Dél Hadseregcsoportot két részre osztották. Az egyik csoport, amelyhez a 17. hadsereg mellett a német 1. páncéloscsoport (parancsnok: Ewald von Kleist vezérezredes) és a 6. hadsereg (parancsnok: Walter von Reichenau vezérezredes) is tartozott, a lengyelországi Włodawa városától a Kárpátok gerincéig terjedő területen állomásozott. A másik csoport egységei (német 11. hadsereg, román 3. és 4. hadseregek) Romániában helyezkedtek el. A 17. hadsereget június 22-én az összesen 11 hadosztállyal rendelkező IV. és LII. hadtestek, valamint a XXXIX. hegyi hadtest alkotta. A 11 hadosztályból 5 gyalog-, 2 könnyű gyalog-, 2 hegyi- és 2 biztosító hadosztály volt. A IV. hadtest alárendeltségébe a 24., 125., 295. gyaloghadosztályok és a 97. könnyű gyaloghadosztály tartoztak, az LII. hadtestet a 101. gyaloghadosztály és a 100.

⁵ Ezt a csoportot Čatloš tábornok parancsára hozták létre néhány héttel a „Barbarossa” hadművelet megindítása előtt. Feladata a Balkánról – Szlovákián keresztül – Németországba érkező vasúti szállítmányok biztosítása volt. Pavel Mičianik: Slovenská armáda v ťažení proti sovietskemu zväzu (1941–1944) I. Banská Bystrica, 2007, 61.

⁶ Rudolf Pilfousek (1899–1980) szlovák vezérkari ezredes. Német nemzetiségűként kiválóan beszélt a német nyelvet. A Gyorscsoport, majd a Gyorsdandár parancsnoka volt. 1941 augusztusában visszatért Szlovákiába. 1942 augusztusától 1943 augusztusáig a Biztosító hadosztály parancsnokaként működött. 1944 augusztusában belépett a Waffen-SS-be, majd november végén a szlovákiai német nemzetiségűeket felsorakoztató SS-Heimatschutz parancsnokává nevezték ki. A frontvonal közeledtével elhagyta Szlovákiát. Életének további szakasza ismeretlen. František Cséfáľvay a kol.: Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939–1945. Vojenský historický ústav, Bratislava, 2013, 197–198.

⁷ A hosszú ideig tartó út oka az volt, hogy Pilfousek Praga gépkocsija kétszer is defektet kapott. Mičianik: i. m. 61.

⁸ Uo. 61.

⁹ Vojenský historický archív (VHA), 55, kr. 22, j. 4, Čís. 21.932/Döv. O. d. 1941, Prešov 18. august 1941.

¹⁰ Klubert: i. m. 93.

¹¹ Vladimír Segeš et al.: Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov. Ottovo Nakladatelství, Praha, 2015, 299–300.

könnyű gyaloghadosztály alkotta, a XXXIX. hegyihadtest pedig a 257. gyaloghadosztályból, valamint az 1. és a 4. hegyi hadosztályokból állt. A 17. hadsereg tartalékát a 444. és 454. biztosító hadosztályok alkották. A 17. hadsereg létszáma körülbelül 150 ezer főt tett ki, viszont nem rendelkezett semmilyen páncélos- és gépesített kötelékkel. Ellenben a szlovák Gyorscsoport – kis létszáma ellenére – gépkocsizó kötelék volt harcokcsikkal felfegyverezve, ezért volt fontos egysége Von Stülpnagel hadseregének. A 17. hadsereg parancsnoka a harcokcsikk fontosságát felismerve a Gyorscsoport parancsnokságára két összekötő tisztet küldött, akik június 24-én 1 óra 30 perckor jelentkeztek Pilfouseknál Mezőlaborcon.

A Gyorscsoport egységei Szlovákia északkeleti határánál gyülekeztek. A 2. lovas felderítőosztály mint rejtett „nyugati csoport” Nagycsertész¹² térségében helyezkedett el. Az alakulat egy kerékpáros, egy 3 OA vz. 30 páncélgépkocsival felszerelt nehéz lovasszázadból és a 11/I. tüzérosztály 1. ütegeből állt. A „keleti csoport” (a gépkocsizó gyalogzászlóalj, egy páncéltörőágyús-szakasz, egy utászszakasz, a 11/I. tüzérosztály fennmaradó ütegei, egy híradóraj) Palota térségében összpontosult. A „tartalék csoportot” képező harcokcsizászlóalj egységei június 23-án érkeztek meg Mezőlaborc térségébe.¹³ Minden alegység feladata az esetleges szovjet támadás megállítására volt, tehát a határatkelők és átjárók védelme, valamint a harcokcsizászlóalj harcjárműveinek mélységben való lépcsőzése.¹⁴ A Gyorscsoport legénysége kizárólag tényleges sorkatonai szolgálatukat teljesítő katonákból állt. Ezek a fiatal férfiak az első világháborút megjáró generáció fiai voltak, akik a háborút csak az elbeszélésekből ismerték. Az egyes egységeknél sok barát, szomszéd és ismerős találkozott, akik ígéretet tettek, hogy vigyáznak egymásra, és a bajtársiasságot helyezik előtérbe.¹⁵

Június 24-én 10 órakor Pilfousek ezredes a német összekötő tiszt kíséretében Rudnikire, a német 17. hadsereg parancsnokságára utazott, ahol tudomására adták, hogy jelenleg az iwoniczi térség parancsnokának alárendeltségébe tartozik, akivel vegye fel a kapcsolatot. Pilfousek még Iwoniczba való indulása előtt parancsot adott a Gyorscsoportnak, hogy nyomuljon Brzozów–Haczów–Kombornia térségébe, holott az alakulat összes egysége még nem tartózkodott Mezőlaborc környékén. Ezzel szemben 11 órakor az első szlovák egységek megindultak a határ felé. A Gyorscsoport élén a 2. lovas felderítőosztály gépesített alakulata haladt, amely június 24-én 12 óra 45 perckor lépte át a határt. Mögötte a Mezőlaborc–Laborcfő¹⁶–Nagycsertész–Jašliska–Dukla–Jasienica–Blizne–Brzozów vonalon nyomult előre az összekötő század a Gyorscsoport parancsnokságával együtt, majd a gépkocsizó gyalogzászlóalj, a harcokcsizászlóalj és a 11/I. tüzérosztály. A 2. lovas felderítőosztály mindkét százada és az 1. lovas felderítőosztály Szlovákia területén maradt. Az első előrenyomuló egységek 15 órakor érték el Brzozów települést, és a nap folyamán a szlovák csapatok nagy része is megérkezett. A Gyorscsoport parancsnoksága, a 11/I. tüzérosztály és a híradószázad Haczów településen, a 2. lovas felderítőosztály egységei Humniska, a 6/II. gépkocsizó gyalogzászlóalj Stará Wieś, a harcokcsizászlóalj pedig Kombornia térségében helyezkedett el. Az alakulat utóvédje három nap után hagyta el Duklát. A Gyorscsoport mindössze 23 kilométerre helyezkedett el a frontvonalától. A szlovák csapatok előrenyomulása a nem könnyű terep ellenére is simán ment végbe. A nap nagy része szervezési és javítási munkálatokkal, valamint a fegyverzet karbantartásával és a készletek feltöltésével telt el. A szlovák katonák

¹² Čertižné (Szlovákia).

¹³ Mičianik: i. m. 62.

¹⁴ VHA, 55, kr. 22, j. 4, Čís. 21.932/Dôv. O. d. 1941, Prešov 18. august 1941.

¹⁵ Mičianik: i. m. 63.

¹⁶ Habura (Szlovákia).

többségét kíváncsiság töltötte el, hogy Lengyelország és a Szovjetunió területét megismerjék. Először találkoztak a háború nyomaival és következményeivel a megszállt Lengyelországban, amikor kiegészített házakat és nagyon szegényes öltözetű embereket láttak.¹⁷

Június 25-én reggel a Gyorscsoport kész volt arra, hogy a frontra induljon.

1. táblázat *Az alakulat hadrendje 1941. június 25-én (Szerkesztette a szerző)*

Hadrendi elem	Fegyverzet	Létszám
<i>Parancsnokság</i> (pk.: ¹⁸ Rudolf Pilfousek vezérkari ezredes)		6 tiszt, 4 altiszt, 6 tisztos és közlegény
<i>2. lovas felderítőosztály</i> (pk.: Tibor Dualský ¹⁹ százados)	1 kerékpáros század, 1 nehéz lovasszázad, 1 géppuskás szakasz	12 tiszt, 6 altiszt, 267 tisztos és közlegény
<i>6/II. gépkocsizó gyalogzászlóalj</i> (pk.: Karol Hrabec ²⁰ őrnagy)	3 gyalogszázad, 1 géppuskás század, 1 páncéltörőágyús-szakasz, 1 hegyiágyús-szakasz, 1 utászszakasz ²¹	14 tiszt, 1 altiszt, 629 tisztos és közlegény
<i>11/I. tüzérsztyály</i> (pk.: Ján Frtús ²² tüzérőrnagy)	3 üteg, 1 híradószakasz	5 tiszt, 3 altiszt, 242 tisztos és közlegény
<i>Harcokocsizászlóalj</i> (pk.: Jozef Dobrotka ²³ őrnagy)	2. és 3. harcokocsiszázad, törzsszázad, 5. és 6. páncéltörőágyús-század ²⁴	20 tiszt, 13 altiszt, 583 tisztos és közlegény
Híradószázad		2 tiszt, 97 ²⁵ tisztos és közlegény ²⁶

¹⁷ Mičianik: i. m. 64.

¹⁸ Parancsnok.

¹⁹ Juraj Tibor Dualský (1903–?) százados. A 2. lovas felderítőosztály parancsnoka volt egészen 1944. február 1-ig. Részt vett a Minszk, Borisov és a Rosztov környéki harcokban is. 1943 januárja és novembere között a Biztosító hadosztály alárendeltségében irányította a motorizált felderítőosztályt. 1944 februárjában saját kérésére katonai kórházba került. 1945 májusától a csehszlovák haderőnél szolgált alezredesi rangban. 1948-ban nyugállományba helyezték. Cséfalvay (2013): i. m. 55–56.

²⁰ Karol Hrabec (1901–?) szlovák őrnagy. A Gyorscsoport gépkocsizó gyalogzászlóaljának és a Gyorsdandár gépkocsizó gyalogos csoportjának parancsnoka volt. 1941. augusztus 20-tól a Biztosító hadosztály 102. gyalogezredének parancsnokaként működött. 1941. július 1-jén alezredessé nevezték ki. 1944 után kórházi és házi kezelést is kapott. 1949-ben egészségügyi okok miatt nyugállományba helyezték. Uo. 93.

²¹ Tomáš Klubert szlovák hadtörténész a 6/II. gyalogzászlóalj alárendeltségében egy híradószakaszt is említ. Klubert: i. m. 104.

²² Ján Frtús (1909–?) szlovák őrnagy. 1941-ben a Gyorscsoport, majd a Gyorsdandár 11/I. tüzérsztyályának parancsnoka volt. 1941 augusztusában visszatért Szlovákiába. 1944-ben részt vett a szlovák nemzeti felkelésben, és partizánként is tevékenykedett. 1946-ben már a csehszlovák haderőnél szolgálva alezredesi rangot ért el. 1948-ban nyugállományba helyezték. Cséfalvay (2013): i. m. 69.

²³ Jozef Dobrotka (1908–1994) szlovák őrnagy. A Gyorscsoport és a Gyorsdandár harcokocsizászlóaljának parancsnoka volt. 1941. július 1-jén az alakulat őrnagyává nevezték ki. 1944 nyarán a kelet-szlovákiai haderő harcokocsiezredének parancsnoka volt, augusztus 31-én csatlakozott a „Čapajev” partizánkötelékhez. A németek letartóztatták, és néhány hetet fogságban töltött. A háború után visszahívták az aktív szolgálatból. A későbbiekben alacsonyabb parancsnoki beosztásban működött. Életének további szakasza ismeretlen. Uo. 50–51.

²⁴ Klubert a könyvében más hadrendi számot ír, 1. és 2. harcokocsizázadot, 1. és 2. páncéltörőágyús-századot említ. Klubert: i. m. 104.

²⁵ A levéltári adatok 98 főt említenek. Čillik főhadnagy, a híradószázad parancsnoka arról tájékoztatta Pilfousek ezredesét, hogy a Gyorscsoporthoz való érkezésük során az út a gépkocsik 32 defektje miatt jóval tovább tartott a vártnál. VHA, 55, kr. 22, j. 4, Čís. 21.932/Dôv. O. d. 1941, Prešov 18. august 1941.

²⁶ Mičianik: i. m. 64–65.

A Gyorscsoport létszáma 1910 fő (59 tiszt, 27 altiszt, 1824 tisztes és közlegény) volt. Az alakulat 661 db pisztollyal, 813 db vz. 24 puskával,²⁷ 79 db vz. 26 könnyű géppuskával, 4 db vz. 24 nehéz géppuskával, 23 db 37,2 mm-es vz. 37 páncéltörő ágyúval, 4 db 75 mm-es vz. 15 hegyiágyúval, 9 db 100 mm-es vz. 30 könnyűtarackkal, 3 OA vz. 30 páncélgépkocsival, 47 harckocsival (30 Lt-35, 10 Lt-38, 7 Lt-40),²⁸ 183 teherautóval, 3 tartálykocsival, 3 egészségügyi kocsival, 49 személygépkocsival, 33 motorkerékpárral és 112 kerékpárral rendelkezett.²⁹

A Gyorscsoport és egységei fedőneveket kaptak, amelyeket parancsnokaik keresztnevére neveztek el. Így a Gyorscsoport fedőneve „Rudolf”, a 6/II. gépkocsizó gyalogzászlóaljé „Karol”, 2. lovas felderítőosztályé „Tibor” volt.³⁰

A Gyorscsoport erősségét a harckocsiegység³¹ adta, míg gyengeségét a gyalogság és a tüzérségi fegyverek hiánya jelentette. A gyalogság emellett gyengén felfegyverzett volt, ugyanis nem rendelkezett sem géppisztolyokkal, sem aknavetőkkel, és csupán négy darab nehéz géppuskát tudott harcba vetni. Az 11/I. tüzérosztály a maga 9 darab tarackjával nem volt teljes értékű,³² mivelhogy 12 darabbal kellett volna rendelkeznie. Az alakulatnak továbbá nem volt olyan páncéltörő ágyúja,³³ amely hatékony lett volna a modern szovjet T–34 és KV harckocsikkal³⁴ szemben. A Gyorscsoport sebezhetőségét támasztotta alá a légvédelmi lövegek és a légi támogatás hiánya is. Anton Pulanich tábornok, a légierő parancsnoka még június 22-én az alakulat rendelkezésére bocsátotta az 1. felderítő repülőszázad 12 Letov Š–328 típusú repülőgépet, amelyek feladata a légi felderítés és a légi támogatás volt. Mivel azonban ez az egység semmilyen harci feladatot nem teljesített, ezért június 24-én kivették a Gyorscsoport alárendeltségéből, és később az Augustín Malár vezérkari ezredes parancsnoksága alatt lévő 2. hadosztály alárendeltségébe helyezték. Az előrenyomuló szlovák csapatok gyengesége volt az is, hogy a harckocsikon kívül nem rendelkeztek semmilyen más lánctalpas járművel, amelyek alkalmazása sokkal hatékonyabb volt a szovjet utakon, mint a gumikerekes járművek.³⁵

²⁷ Klubert adatai szerint a pisztolyok száma 1665, a puskáké pedig 1391. Ezek viszont június 22-i adatok. Klubert: i. m. 103.

²⁸ Ezeknek a könnyű harckocsiknak a fegyverzete egy 37,2 mm Škoda lövegből, két 7,92 mm vz. 37 nehéz géppuskából állt, páncéltörő vastagsága 8–25 mm volt, kezelőszemélyzetük pedig 4 főből állt. A különbség elsősorban a harckocsik teljesítményében és maximális sebességében volt. Az Lt-35 88 kW teljesítményű motorral rendelkezett és 34 km/h maximális sebességet ért el, az Lt-38 42 km/h, az Lt-40 pedig 47 km/h maximális sebességet ért el. Az utóbbi két páncélost 91,9 kW teljesítményű motor hajtotta. Uo. 240.

²⁹ Mičianik: i. m. 64–65.

³⁰ Martin Lacko: Dotyky s boľševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády 1940–1941. Ústav pamäti národa, Bratislava, 2009, 118., 124.

³¹ A szlovák haderő magasabbegységei a keleti fronton a későbbiekben sohasem rendelkeztek ennyi harckocsival. Mičianik: i. m. 65.

³² A 3 ütegnek külön-külön 4 tarackkal kellett volna rendelkeznie. Uo. 65.

³³ A 37,2 mm-es vz. 37 páncéltörő ágyúk tüzereje és mennyisége sem volt eléggé hatékony a páncélhárításhoz, ugyanis az 5. és 6. páncéltörőágyús-század egyenként csupán 8 ágyúval rendelkezett a 12 helyett. Uo. 65.

³⁴ A szovjet T–34/76 közepes harckocsi 500 LE teljesítményű motorral rendelkezett, maximális sebessége elérte az 50 km/órát, páncéltörő vastagsága 18–45 mm volt, fegyverzetét pedig egy 76,2 mm-es harckocsiágyú és két 7,62 mm-es géppuska alkotta. A KV–1 nehéz harckocsi motorjának teljesítménye 550 LE, maximális sebessége 35 km/óra, páncéltörő vastagsága 75–100 mm volt, fegyverzetét egy 76,2 mm-es harckocsiágyú és négy 7,62 mm-es géppuska alkotta. A KV–2 nehéz harckocsi motorjának teljesítménye ugyanolyan volt, mint a KV–1 típusé, sebessége 26 km/óra, páncéltörő vastagsága néhol elérte a 110 mm-t, fegyverzete pedig egy 152 mm-es tarack és két 7,62 mm-es géppuska volt. Sipos Péter (főszerk.): Magyarország a második világháborúban. Lexikon A–Zs. Petit Real, Budapest, 1997, 497.

³⁵ Mičianik: i. m. 65.

A német 17. hadsereggel szemben, amelynek alárendeltségébe tartozott a Gyorscsoport is, a Fjodor Jakovlevics Kosztenko altábornagy parancsnoksága alatt lévő nagy létszámú szovjet 26. hadsereg egységei helyezkedtek el a Przemysłtól északra lévő Radymnotól egészen Tworylne településig. A 26. hadsereg alárendeltségébe a 8. lövészhadtest, a 8. megerősített körlet, a 2. páncéltörő tüzérandár, a 233. és 236. hadtest-tüzérezredek, a 28. önálló légvédelmi tüzérosztály, a 8. gépesített hadtest (12. és 34. harckocsihadosztályok, 7. gépkocsizó lövészadosztály, 2. motorkerékpáros-ezred) és 17. pontonos hidászvezred tartozott. A 26. hadsereg egy részének a szovjet 5., 6., 18., 20. és 21. hadseregeket kellett volna erősíteniük, amit azonban a német támadás megakadályozott. Három gépesített hadtest (9., 19. és 24.) ebben az időben a határtól 300 kilométerre lévő Proszkurov–Vinnyica–Novograd-Volinszkij háromszögben összpontosult és feltöltésre várt. A 26. hadseregtől délre mintegy 500 kilométeres szakaszon a Pavel Grigorjevics Ponyedelin vezérőrnagy vezette 12. hadsereg³⁶ helyezkedett el, amelynek alárendeltségébe tartozott a 13. lövészhadtest (44., 58. és 192. hegyilövész-hadosztályok), a 17. lövészhadtest (60. és 96. hegyi lövészadosztályok, 164. lövészadosztály), 16. gépesített hadtest (15. és 39. harckocsihadosztályok, 204. gépkocsizó hadosztály), valamint 4 tüzérezred (269., 274., 283. és 468.), 4. páncéltörő tüzérandár, a 37. utászvezred, a 20. és 30. légvédelmi tüzérosztályok és a 293. híradózáslóalj. A 12. hadseregnek voltak alárendelve a 10., 11. és 12. megerősített körletek, valamint az NKVD³⁷ határ menti alakulatai (93., 94., 95., 96. és 97.) is. Mind a 26., mind pedig a 12. hadsereg a Mihail Petrovics Kirponosz vezérezredes vezette Délnyugati Front (Kijevi Különleges Katonai Körzet) parancsnoksága alá tartozott.³⁸

A Gyorscsoport feladata az volt, hogy a két szovjet hadsereg csatlakozása mentén nyomuljon előre. A 26. hadsereg déli szárnyát a 8. lövészhadtest 72. hegyi lövészadosztály (pk.: Pavel Ivlijanovics Abramidze vezérőrnagy) alkották, utóbbi biztosította az összeköttetést a 12. hadsereggel. A 12. hadsereg északi szárnyán a 13. lövészhadtest (pk.: Nyikolaj Kuzmics Kirillov vezérőrnagy) 44., 58. és 192. hegyi lövészadosztályainak egységei helyezkedtek el. A 26. hadsereggel az összeköttetést a 192. hegyilövész-hadosztály (pk.: Peter Frolovics Privalov vezérőrnagy) csapatai biztosították, amelynek legénysége Türkmenisztánból származott. Drohobics térségében összpontosultak a 8. gépesített hadtest (pk.: Dmitrij Ivanovics Rjabisev altábornagy) 12. és 34. harckocsihadosztályai, valamint a 7. gépkocsizó hadosztálya. A hadtest egészében 31 662 fővel, 30 darab páncéltörő ágyúval, 111 darab löveggel, 3264 gépkocsival és 345 traktorral rendelkezett. A hadtest páncéloserejét 969 harckocsi adta, amelyből 119 nehéz (48 T–35, 69 KV–1, 2 KV–2) és több mint 100 modern T–34 közepes harckocsi volt. Ez volt az egyik legjobban felfegyverzett egység az egész szovjet–német arcvonalon. Azonban azt is tudni kell, hogy a harckocsik közül 111 nem volt bevethető állapotban, az öt lövegtoronnyal ellátott T–35 pedig már régi típusnak számított, emellett a T–34 harckocsik kezelőszemélyzete gyengén kiképzett volt, és hiány volt a javítóműhelyekből, valamint az alkatrészekből is. Ezzel szemben Von Stülpnagel tábornok, a 17. hadsereg parancsnoka nem tudott páncélosegységeket a szovjet harckocsikkal szembe állítani, ami lelassította a németek előrenyomulását. A német 101. könnyű gyaloghadosztálynak például nagy nehézségek

³⁶ A 12. hadsereg feladata a kelet-szlovákiai és a kárpátaljai hágókon keresztüli támadás, majd a Szlovákia és Magyarország területére való bevonulás volt, illetve, hogy elvágja Németországot a romániai kőolajforrásoktól, ezért rendelkezett több hegyilövész-hadosztállyal. Uo. 66.

³⁷ Az NKVD (Narodnij Komisszariat Vnutrennih Gyel, Belügyi Népbizottság) szovjet állambiztonsági hatóság volt. Vezetője 1938–1953 között Lavrentyij P. Berija volt. Sipos Péter (főszerk.): i. m. 340.

³⁸ Mičianik: i. m. 65–66.

arán sikerült csupán elfoglalni Przemyslt, amelyet a szovjet 99. lövészhadosztály vissza is foglalt.³⁹

Június 22-én a szovjet Délnyugati Front a későbbi SZTAVKA⁴⁰-tól azt a parancsot kapta, hogy indítson támadást, és június 24-ig foglalja el Lublint. A parancs célja az volt, hogy a szovjet erők kerítsék be és semmisítsék meg a német 6. hadsereget és az 1. páncéloscsoportot. A védelem megszervezése helyett a szovjeteknek támadniuk kellett, és a harcokat ki kellett terjeszteniük ellenséges területre. Természetesen ez irreális feladat volt, ugyanis a Délnyugati Front öt gépesített hadteste közül három nagyjából a német határtól 300 kilométerre összpontosult. Két nap alatt kellett volna elérniük az ellenséges területen 100 km mélységben elterülő Lublin települést. Emellett a légteret nagyrészt a német légierő, a Luftwaffe gépei uralták. Később ezt a parancsot maga a szovjet diktátor, Sztálin bírálta felül. A szovjet 8. gépesített hadtest az új parancs értelmében megszakította menetét nyugati irányba, és egységeinek estéig a Szambor településtől 10 kilométerre nyugatra lévő erdőben kellett gyülekezniük, hogy összeköttetést létesítsenek a 26. és a 12. hadseregekkel. Június 22-én dél körül a szovjet 34. harckocsihadosztály egyik zászlóaljának BT könnyű, T-34 közepes és KV-1 nehéz harckocsijai megtámadták a Przemysl mellett, a San folyón átkelő német egységeket. A tüzérség támogatásával a szovjetek megsemmisítették a könnyű harckocsikkal támogatott német csapatokat. Ez volt a szovjet új T-34 és KV-1 harckocsik első támadása a keleti fronton. Este 23 óra körül a 8. gépesített hadtest egységei a Szambortól nyugatra lévő erdőben összpontosultak. Ezek az események zajlottak le abban a térségben, ahol a későbbiekben a szlovák Gyorscsoportnak kellett előrenyomulnia.⁴¹

Június 22-én éjszaka a 8. gépesített hadtest azt a parancsot kapta, hogy Lvovtól 25 kilométerre keletre összpontosuljon és a 6. hadsereg alárendeltségébe kerüljön. A hadtestet ezek után Lvov térségében hol nyugati, hol pedig keleti irányba vezényelték annak ellenére, hogy a harcokba nem kapcsolódott be. A Luftwaffe gépeinek támadásai során a hadtest utánpótlását szállító járműoszlopok megsemmisültek, június 26-án a hadtest azonban még 600 harckocsival rendelkezett. Az egység végül a német 1. páncéloscsoporttal folytatott harcokban csaknem teljesen megsemmisült. A meggyengült hadtest maradványait tartalékba helyezték, majd július végén megszüntették. A hadtestnek nagy szerepe volt abban, hogy a német 17. hadsereg előrenyomulását lelassította, amely a támadás első napján mindössze 10-20 kilométert haladt előre. Az 1. páncéloscsoport sikerei és a szovjet katonai vezetés hibái megkönnyítették a 17. hadsereg számára feladatának teljesítését, amelynek célja elsősorban a határ menti szovjet erődítmények leküzdése, a szovjet csapatok megsemmisítése Lvov térségében, valamint Vinnyica elfoglalása volt.⁴²

1941. június 25-én Von Stülpnagel tábornok, a 17. hadsereg parancsnoka táviratban üdvözölte a szlovák Gyorscsoport katonáit, hogy német oldalon részt vesznek a Szovjetunió elleni háborúban. Pilfousek, vezérkari ezredes válaszában biztosította őt, hogy a szlovák egységek „bátran fognak harcolni Adolf Hitler új Európájáért”. Pilfousek jelleme és világnézeti beállítottsága a szlovák katonák többsége számára idegen volt. Időközben a német

³⁹ Uo. 66.

⁴⁰ 1941. június 23-án létrehozták a Szovjet Fegyveres Erők Főparancsnoksága Főhadiszállását, amelyet hamarosan Legfelsőbb Parancsnokság Főhadiszállásává szerveztek át. Augusztus 8-án ebből alakult meg a Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállása (orosz nyelvű rövidítése: SZTAVKA). Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország. 1941–1943. Püedlo, [Nagykovács], é. n, 16.

⁴¹ Mičianik: i. m. 67.

⁴² Uo. 67–68.

454. biztosító hadosztály kísérletet tett Sanok városától délre, a San folyón való átkelésre és hídfőállás kialakítására. A Molotov-vonal vasbetonból készült bunkereiből a szovjet katonák tüzet nyitottak, és visszaverték a támadást. A szlovák Gyorscsoportot tehát a Rudolf Krantz altábornagy vezette német 454. biztosító hadosztály alá rendelték. A parancs szerint Sanok északi térségében túl kellett haladniuk a német egységeken, és Dynów–Lipa–Wojtkowa irányába folytatni az előrenyomulást, elérni Krościenko környékét, valamint felderíteni Chyrow térségét. Amennyiben a csapatok erős ellenállásba ütköznének, akkor a szovjet erődítményeket hátba kellene támadniuk Sanok–Lesko térségében. Az alakulat alárendeltségébe került a német 4. biztosító ezred két gyalogzászlóalja és a 454. biztosító hadosztály kerékpáros zászlóalja. A Gyorscsoportnak a feladat teljesítése után keleti irányban kellett előrenyomulnia.⁴³

Június 25-én délután a Gyorscsoport egységei megkezdték az átkelést a San folyón, Brzozów és Haczów környékéről indulva, a Sanoktól alig 15 kilométerre északra fekvő Temeszów községnél. A San folyó kacskaringós és gyors folyású, Przemysłtól északra eléggé széles, helyenként eléri a 2 km szélességet, később azonban összeszűkül és mélyül. Sanok városáig a folyó eléggé mély, de a sodrását követve majdnem mindenütt át lehet kelni rajta. Éppen ezen a szakaszon kellett a Gyorscsoport egységeinek átkelniük. A folyón való átkelés még aznap 17 órakor kezdődött meg. Az átkelőhely közel 100 méter széles volt és viszonylag sekély, viszont a folyó fenekét homok és kavics borította. A terepjáró járművek az akadályokat fokozatosan leküzdötték, de a kisebb gépkocsik és harckocsik problémákba ütköztek. Az átkeléskor a kavics a harckocsik lánctalpai közé került, ezért némelyek a folyóban elakadtak. Egy Lt-38 könnyű harckocsi a kijelölt átkelőhelyétől kissé kitért, és elmerült a vízben, de mielőtt a víz befolyt volna, még sikerült a túlsó partra kijutnia. A kavicsban elakadt gépjárműveknek ki kellett kapcsolniuk a motort, ezután a lovas fogatok és a harckocsik acélból készült drótkötelek segítségével a túlsó partra vontatták őket. Szerencséjükre az ellenség tüze nem akadályozta az átkelést. A 6/II. gépkocsizó gyalogzászlóalj és a 11/I. tüzérsztyály gépjárművei nem tudtak a folyón átkelni, így mindkét egység a San folyó nyugati partján maradt a 454. biztosító hadosztály alárendeltségében. Június 25-én 21 órakor elrendelték, hogy ezek a szlovák alakulatok Grabownicán és Jurowcén keresztül Sanok térségébe, Tarnawába vonuljanak. Június 26-án reggel mindkét alakulat megérkezett a településre. Itt parancsba kapták, hogy másnap Lesko ellen támadjanak. Este azonban a parancsot megváltoztatták, és a 6/II. gépkocsizó zászlóaljat Temeszówba küldték, ahol ismét a Gyorscsoport alárendeltségébe került volna. A zászlóaljat később ismét útnak indították Temeszówból, ahová időközben megérkeztek. A 3. harckocsiszázad páncélosainak segítségével az egység átkelt a San folyón, és ismét a Gyorscsoport alárendeltségébe került. A szlovák tüzérsztyály segítségét a 454. biztosító hadosztály is igénybe vette, amikor a szlovák egység a német 221. tüzérezred keretében tüzérségi támogatást nyújtott a hadosztálynak a San folyó nyugati partján indított támadásakor. A szlovák tüzéreknek sikerült felgyújtaniuk a szovjet hadosztály parancsnokságát.⁴⁴

Időközben a nem teljes értékű Gyorscsoport (a parancsnokság, a 2. lovas felderítő-osztyály, a harckocsizászlóalj) június 25-én 23 órakor parancsot kapott az előrenyomulásra Wojtkowa község irányába, ahol harci érintkezésbe kellett kerülnie az ellenséggel. A szlovák alakulatoknak a második lépcsőben kellett vonulniuk a német csapatok mögött. A parancsot

⁴³ Uo. 68.

⁴⁴ Uo. 68–69.

Pilfousek távolléte miatt a törzs hadművelleti osztályának vezetője, Ján Straka⁴⁵ főhadnagy vette át. Pilfousek ezredes később Temeszówon megbeszélte a másnapi teendőket Krantz altábornaggyal, a 454. biztosító hadosztály parancsnokával. Szorgalmazta a lovas felderítő-osztály számára az egységtől délre lévő hegyvidék megtisztítását, mert ez a terep a gépkocsizó egységek számára járhatatlan volt. Június 25-ről 26-ra virradóra, reggel 4 órakor a Gyorscsoport megérkezett Malawa községbe. A menetoszlop élére a Ján Jarembák főhadnagy vezette 3. harcokocsiszázad LT–35 páncélosait jelölték ki. A malawai templom mögött összpontosult az egység 3 harcokocsija, amelyeknek az volt a feladatuk, hogy a német gyalogság támogatásával északi irányba támadjanak Bircza felé. Két harcokocsinak a Malawa mögötti, Leszczawától nem messze lévő erdőszéli térséget kellett átvizsgálnia, további 5 páncélosnak pedig a Wojtkowa településtől északra lévő magaslatot kellett elérnie, és a San folyóig előretörnie. 1941. június 26-án pirkadatkor a Gyorscsoport az első harci bevetésére indult, amely egyben a szlovák haderő első harci tevékenysége volt a keleti fronton. Az alakulat gyorsan elfoglalta Bircza és Leszczawa térségét, amelyet a szovjet egységek már kiürítettek. Pilfousek elrendelte, hogy folytassák az előrenyomulást a Leszcawa–Wojtkowa vonalon, és ériék el Krościenko községet. Trzcianiec településen a helyi lakosságtól tudomást szerzett arról, hogy a Wojtkowa környéki erdővel borított hegyoldalon tüzérségi támogatással rendelkező szovjet egységek helyezkednek el. A szovjet katonák jelenlétéről a helyi lakosság tájékoztatta a Gyorscsoport elővédjének néhány katonáját is. Az elővédet alkotó 3. harcokocsiszázad és 8 német motorkerékpár ennek ellenére Wojtkowa irányába haladt előre. Amikor a Gyorscsoport elővédje dél körül a szovjet védelem lőtávolságába ért, akkor az ellenség a gyalogsági fegyverekből tüzet nyitott rájuk. A szlovák páncéltörő ágyúk is tüzelni kezdtek az ellenségre.⁴⁶ A kerékpáros század a Wojtkowától északra lévő 497-es magassági pont felé támadott, ahol a szovjetek védelmi állása helyezkedett el. Az egység katonái megsemmisítettek öt ellenséges géppuskafészket és a kezelőszemélyzet nagy részét. Úgy tűnt, hogy a szovjet ellenállást felszámolták.⁴⁷ Néhány sebesült szovjet katona azonban meglepte a szlovák katonákat azzal, hogy hátulról tüzet nyitott rájuk. A harcokocsizászlóalj páncélosai és a páncéltörő ágyúi ezalatt a községtől délre támadtak az ellenséges támpontok ellen. A 3. harcokocsiszázad élszakasza Ján Dulá hadnagy parancsnoksága alatt betört a településre. Dulá hadnagy LT–35 és Jarembák főhadnagy LT–40 harcokocsijával megpróbált a Wojtkowától délre elterülő dombon lévő szovjet védelmi állások ellen támadni, míg egy LT–35 harcokocsi biztosította őket. A nehéz terepen nemsokára mindkét páncélos elakadt egy mély árokban. Amikor ez a szovjetek tudomására jutott, azonnal ellenlökést indítottak. Dulá hadnagy a heves golyózáporban kiugrott harcokocsijából, és a harmadik LT–35 parancsnokához, Gustáv Krúpec tizedeshez futott segítségért, aki páncélosával a faluban maradt. Segítségével Dulá elakadt harcokocsiját gyorsan kiszabadították, Jarembák főhadnagy páncélosának pedig külső segítség nélkül is sikerült kiszabadulnia. Mindhárom harcokocsi megtámadta

⁴⁵ Ján Straka (1913–1987) szlovák főhadnagy. 1941 nyarán a Gyorscsoport-, majd a Gyorsdandár-törzs hadművelleti osztályának vezetője volt. Részt vett a Wojtkowa, Zafuz melletti, valamint a lipoveci ütközetekben is. 1942. június végén áthelyezték Eperjesre, Szlovákiába. 1943 első felében a Biztosító hadosztály tisztjeként szolgált és kapcsolatot létesített a szovjet partizánokkal, majd visszatért Szlovákiába. Részt vett a szlovák nemzeti felkelésben. A háború vége felé Petrov-Korpušov szovjet őrnagy partizán csoportjában tevékenykedett. 1945. április 9-től az 1. csehszlovák hadtest tagja lett. A háború után a prágai Katonai Főiskola professzora volt. 1947-ben alezredessé léptették elő. 1949-ben nyugállományba helyezték. Halála után, 1992-ben posztumusz ezredessé léptették elő. Cséfalvay (2013): i. m. 226–227.

⁴⁶ Mičianik: i. m. 70.

⁴⁷ VHA, 55, kr. 22, j. 4, Boje u Wojtkovej, 26. 06. 1941.

a közeledő szovjet katonákat, akik megkezdték a visszavonulást, mert a páncélosok ellen nem volt esélyük. A harckocsik egészen a védelmi állásokig vetették vissza a szovjet erőket. Jarembák főhadnagy páncélosa megsemmisített néhány géppuskafélszket is. A géppuskák kezelői keményen tartották magukat, sőt az egyik géppuska az utolsó ember elvesztéséig tüzelt. A szovjet ellenállást felszámolták. Ennek ellenére nem sok hiányzott ahhoz, hogy a Gyorscsoport csaknem egy ép LT-35 harckocsija szovjet kézre kerüljön. A járművet csupán a személyzet megfontolt viselkedése óvta meg.⁴⁸

A többi harckocsi és a páncéltörő ágyúk a 2. lovas felderítőosztály kerékpáros századának támogatásával megpróbálták megsemmisíteni a szovjet védelmet a községtől délnyugatra. Itt ismét Gustáv Krúpec tizedes tűnt ki tettével, aki a heves tűzharcban megvédte a lovas felderítőosztály egy katonáját, és kilőtt egy lőszerrel megrakott tehergépkocsit. Cyril Kuchta főhadnagy, a harckocsiszakasz parancsnoka páncélosával betört a szovjet védelmi állások közé, és néhányat megsemmisített közülük. Néhány további géppuskafélszek fokozatos felszámolásával sikerült a szovjet védelmet visszaszorítani. A szlovák alakulatok elfoglalták Wojtkowa települést, és sikerült behatolniuk a község mögötti keskeny völgybe. A szovjetek védelmének áttöréséhez hiányzott a gyalogság, és főleg a tüzérség támogatása. A védők csapdába akarták csalni a támadókat. Amikor a völgy megtelt a szlovák katonák és gépjárművek tömegével, a szovjetek tüzet nyitottak géppuskáikból, aknavetőikből és a 76,2 mm-es ágyúikból. A szlovák katonák gyorsan átugráltak a faluban lévő kerítéseken, és beszálltak járműveikbe, amelyek Wojtkowa környékén álltak. A szlovák csapatok megkezdték a visszavonulást, és gépjárműveikkel hatalmas porfelhőt kavartak, amely befedte a nagyon lassan haladó járműoszlopot. Szerencséjükre a szovjet tüzérség pontatlan tüze során csupán Štefan Fábry tizedes halt meg, és a felszerelést végül semmilyen károsodás sem érte. Ha a lövedékek egy-két kilométerrel közelebb csapódtak volna be, bizonyára a szlovák járműoszlop súlyos veszteségeket szenvedett volna. A szovjet tüzérség ezután a Wojtkowától északra és délre lévő magaslatokat kezdte löni, amelyeket szlovák alakulatok foglaltak el. Később a tüzérségi tüzet kizárólag a községre zúdították, amely során néhány ház kigyulladt. Pilfousek ezredes tudomásul vette, hogy csapatainak nincsenek megfelelő fegyverei a szovjet tüzérség elhallgattatására, ezért kétszer is (először páncélgépkocsival, másodsor motorkerékpáron) Kuzmina településre tért vissza, hogy támogatást és segítséget szerezzen a német csapatoktól. A segítséget elutasították, ezért Pilfousek parancsot adott a visszavonulásra. Wojtkowán közben pánik tört ki. Az elsők közt haladók az ellenséges tüzet nem bírták, és 8 német motorkerékpáros visszavonult. Mögöttük a szlovák erők is megkezdték a visszavonulást, akik megálltak a Kuzmina és Roztoka községek közt lévő úton. Pilfousek ezredes is visszavonta a kerékpáros századot. A kerékpáros század a visszavonulás során nem esett pánikba, elsősorban néhány tiszt határozottságának köszönhetően. A lovas felderítőosztály parancsnokának segédtisztje, Jozef Vražda⁴⁹ főhadnagy géppuskájával és kezelőszemélyzetével az ellenséges tűzben fedezte saját alakulatának visszavonulását

⁴⁸ Mičianik: i. m. 70–71.

⁴⁹ Jozef Vražda (1912–?) szlovák főhadnagy. 1941 júniusától 1942 márciusáig a 2. lovas felderítőosztály parancsnokának segédtisztje volt, majd visszatért Szlovákiába. A szlovák nemzeti felkelés kitérője után a lip-tószentmiklósi katonai helyőrség parancsnokaként működött. 1944. szeptember 25-től a csehszlovák haderő „Breza” gyalogzászlóaljának parancsnoka lett. 1944 decemberétől a 4. partizánrezred (később dandár) tagja volt. Később összekötő tisztként működött. A háború után őrnaggyá, 1948-ban pedig ezredessé léptették elő. 1951-ben nyugállományba helyezték. Cséfalvay (2013): i. m. 265.

az utolsó katonáig. Hasonlóan cselekedett a szakaszparancsnok Juraj Laurinc hadnagy is, aki utolsóként vonult vissza az elért állásokból.⁵⁰

Trzcianiectől mintegy 500 méterre délkeletre a szlovák csapatok visszavonulása közben ideiglenes védelmet szerveztek meg az állomány maradékából. Ekkor mutatta meg határozottságát és jó szervezőképességét Ján Straka főhadnagy, aki a visszavonuló katonákat egységekbe szervezte, és a védelmi állásokba küldte. 19 óra után a szlovák védelmet megerősítette nemcsak egy német kerékpáros század, hanem a 6/II. gépkocsizó gyalogszázalaj is. A két hegyiágyúval támogatott szovjet gyalogság azonnal harci érintkezésbe került az ideiglenes védelmi vonallal. Az éjszaka nyugtalan volt. A szovjet erők igyekeztek elválni a visszavonuló szlovák csapatok útvonalát, és támadásokat indítottak a falu mindkét oldalán lévő lejtők környékén. A Roztoka községtől délkeletre fekvő lejtőkön elhelyezkedő szlovák csapatokat megerősítették a német 4. biztosító ezred II. zászlóaljával. A szovjet vonalak mögött maradt néhány szlovák katona, akiknek nem sikerült visszavonulniuk. František Kvasnička tizedes a harcok közepette elszakadt alakulatától, de nem adta fel, hogy ismét csatlakozzék hozzá. Éjszaka találkozott Ludovít Plesko közlegénnyel, aki egyedül védte a szovjet vonalak mögött lévő, károsodást szenvedett vz. 37 páncéltörő ágyút. Kvasnička tizedes eközben három ellenséges szovjet katonát ejtett fogságba. Ők voltak az első szlovák fogságba került szovjet katonák a Szovjetunió elleni háborúban. Hasonlóan cselekedett a szovjet vonalak mögött maradt páncéltörő ágyújával Štefan Putiš közlegény is, aki az éjszaka alatt ágyúját fedezékbe helyezte, és megmentett még 12 elhagyott kerékpárt is. Ezek a katonák, akik azelőtt még sohasem vettek részt harcokban, nagyon nehéz helyzetben mutatták meg mérhetetlen bátorságukat és egyéni képességeiket. Érdekes, hogy közülük senki sem lépett be a Vörös Hadseregbe annak ellenére, hogy kimondottan ideális lehetőségük volt rá.⁵¹

Június 27-én reggel 8 órakor a 3. harcokocsiszázad LT-35 páncélosokkal ellátott szakasza előretört a Wojtkowától délnyugatra fekvő lejtők mentén a Trzcianiec melletti állásaiból, és észrevette, hogy a szovjet csapatok még pirkadat előtt keletre vonultak. A visszavonulók üldözését átvették a német alakulatok, míg a szlovák harcokocsik visszatértek. A Gyorscsoport első harctevékenysége során csekély veszteségeket⁵² szenvedett. Egy fő esett el a harcokban (név szerint Štefan Fábry tizedes) és 6 fő sebesült meg. Két autó és 20 kerékpár semmisült meg. A Vörös Hadsereg veszteségeit nem lehetett megállapítani. A Gyorscsoport parancsnokságának nem volt tudomása arról sem, hogy a Wojtkowát védő szovjet csapatok melyik magasabbegységhez tartoztak, holott a német vezetésnek alapos információi voltak a szovjet egységekről és parancsnokaikról is. A Gyorscsoport ezen a napon együtt harcolt a német 444. és a 454. biztosító hadosztályokkal a szovjet 192. hegyilövész-hadosztály ellen, amelyet két tüzérezred is támogatott.⁵³

A szlovák Gyorscsoport első harci bevetése során nem vallott kudarcot annak ellenére, hogy fegyverzete és felszerelése hiányos volt. A gyalogság nem rendelkezett automata kézi lőfegyverekkel, a 11/I. tüzérsztály nem volt teljes értékű, valamint a páncéltörő ágyúk és a könnyű harcokocsik tüzereje sem volt eléggé hatékony. A Gyorscsoport a kezdeti sikerek ellenére a Wojtkowa környéki harcok során arra kényszerült, hogy visszavonuljon, amely

⁵⁰ Mičianik: i. m. 71.

⁵¹ Uo. 72.

⁵² Más adatok szerint a Gyorscsoport vesztesége 1 halott, 3 sebesült (1 tiszt, 2 közlegény), 35 kerékpár és egyéb (teherautó, motorkerékpár) gépjármű, illetve felszerelés volt. VHA, 55, kr. 22, j. 4, Boje u Wojtkowej, 26. 06. 1941.

⁵³ Mičianik: i. m. 72.

néhány tiszt és közlegény határozott fellépésének és bátorságának köszönhetően – a kisebb problémák ellenére is – végül rendezetten ment végbe. Természetesen az alakulatnak szerencséje volt, hogy nem találkozott a hatalmas erőket felvonultató szovjet 8. gépesített hadtesttel, amellyel szemben nem lett volna esélye, és a megsemmisülés fenyegette volna.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Cséfalvay, František – Hronský, Marián – Krivá, Anna – Čaplovič, Miloslav: *Vojenské dejiny Slovenska V. (1939–1945)*. Bratislava, 2008.

Cséfalvay, František (a kolektív): *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939–1945*. Vojenský historický ústav, Bratislava, 2013.

Klubert, Tomáš: *Slovenská armáda v druhej svetovej vojne slovom a obrazom*. Bratislava, 2016.

Lacko, Martin: *Dotyky s bolševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády 1940–1941*. Ústav pamäti národa, Bratislava, 2009.

Mičianik, Pavel: *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu (1941–1944) I*. Banská Bystrica, 2007.

Segeš, Vladimír – Dangl, Vojtech – Čaplovič, Miloslav – Štaigl, Jan – Štefanský, Michal – Bystrický, Jozef – Purdek, Imrich: *Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov*. Ottovo Nakladatelství, Praha, 2015.

Sipos Péter (főszerk.): *Magyarország a második világháborúban. Lexikon A–Zs*. Petit Real Könyvkiadó, Budapest, 1997.

Szabó Péter – Számvéber Norbert: *A keleti hadszíntér és Magyarország. 1941–1943*. Püedlo Kiadó, [Nagykovácsi], é. n.

Vojenský historický archív Bratislava (VHA), 55, kr. 22, j. 4.